

CODI: 26161

FONAMENTS DE LA RETÒRICA CLÀSSICA COM A ART DE LA COMUNICACIÓ

Professor: Jaume MEDINA CASANOVAS

Contingut

La retòrica clàssica és, per excel·lència, des dels seus orígens l'art de la paraula i, per tant, de la comunicació. Havia ocupat un lloc preferent en el camp de l'educació al llarg de tota la història d'Occident, des que al segle V fou inventada pels grecs fins que a la fi del segle XIX va ser suprimida dels plans d'estudis en els diversos països on era ensenyada des de temps immemorials. La nova florida dels estudis sobre la retòrica a partir de la segona meitat del segle XX a Alemanya, Itàlia, França i també Espanya, possibilita la restitució del valor que tradicionalment aquesta matèria havia tingut com a formadora de tots aquells que volien conèixer l'art de la paraula.

Objectius

L'objectiu d'aquesta assignatura, doncs, consistirà a prendre consciència de la importància de la retòrica i de la seva restituïda vigència, sobretot en els àmbits de la filologia i de la literatura, però també en els dels mitjans de comunicació en general, i a examinar-ne les diverses parts integrants.

Temari

El programa de l'assignatura estarà dividit en dues grans parts: una dedicada a la història de la retòrica, que serà examinada d'una manera ràpida, des del seu naixement a la Magna Grècia, durant el segle V aC, fins als nostres dies, atenent als personatges més significatius del món grec i romà; una altra, centrada en l'estudi del sistema de la retòrica, en què seran considerats els seus apartats característics. De la manera següent:

Història.

A. Grècia.

1. El naixement de la retòrica.
 - 1.1. La retòrica, una art específicament grega.
 - 1.2. Els primers mestres de retòrica: Còrax i Tísias.
2. Els sofistes.
 - 2.1. Protàgoras
 - 2.2. Gòrgias.
3. Isòcrates i la seva escola.
4. La retòrica filosòfica.
 - 4.1. Sòcrates.
 - 4.2. Plató.
 - 4.3. Aristòtil.
5. L'època hel·lenística: El pas d'Atenes a Roma.

B. Roma.

1. L'aparició de la retòrica en el món romà.
2. L'oratòria romana.
3. La *Retòrica a Herenni*.
4. Ciceró.
5. Els temps de l'Imperi.
6. Quintilià.
7. Les escoles romanes a l'època de la decadència.
8. La fi del món antic. Sant Agustí.
9. La retòrica medieval. Ramon Llull.
10. La retòrica dels temps de l'Humanisme als nostres dies.

La retòrica com a sistema.

1. Els conceptes de retòrica i d'eloqüència.
2. La retòrica i l'estilística.
3. Poesia i prosa.
4. Els tres tipus d'estil.
5. Les cinc parts de la retòrica.
 - 5.1. La *inventio*.

- 5.1.1. Els tòpics.
- 5.2. La *dispositio*.
 - 5.2.1. L'exordi.
 - 5.2.2. La narració.
 - 5.2.3. La partició.
 - 5.2.4. L'argumentació.
 - 5.2.5. La digressió.
 - 5.2.6. La peroració.
- 5.3. L'*elocutio*
 - 5.3.1. La correcció.
 - 5.3.2. L'ornat.
 - 5.3.2.1. Els trops.
 - 5.3.2.2. Les figures d'estil.
 - 5.3.2.3. Les figures de pensament
 - 5.3.2.4. Les figures de dicció.
 - 5.3.3. El ritme.
 - 5.3.4. L'adequació.
- 5.4. La *memoria*.
- 5.5. L'*actio*.
 - 5.5.1. La veu.
 - 5.5.2. El gest.
- 6. La matèria de la retòrica.
 - 6.1. El discurs forense.
 - 6.2. El discurs deliberatiu.
 - 6.3. El discurs panegíric.

Avaluació

L'avaluació consistirà en un examen teòric i pràctic referit a la matèria pròpia de l'assignatura.

Tutoria integrada

Es farà per grups reduïts i girarà entorn de problemes relacionats amb la matèria.

Bibliografia

- Alberte, A. *Historia de la retórica latina*, Amsterdam, 1992.
- Aritzeta, M., *Diccionari de termes literaris*, Barcelona, 1996.
- Autor desconegut, *Retòrica a Herenni*. Introducció, revisió del text, traducció i notes de Jaume Medina, Barcelona (Fundació Bernat Metge), 2000.
- Azaustre, A. – Casas, J., *Manual de retórica española*, Barcelona, 1997.
- Barthes, R., *Investigaciones retóricas I. La antigua retórica. Ayudamemoria*, Barcelona, 1982.
- Bocanegra, A. R., *Sinopsis histórica de la retórica clásica*, Madrid, 1983.
- Chaignet, A., *La rhétorique et son histoire*, París, 1888.
- Cicerón, *Rhetorica ad Herennium*. Traducción, introducción y notas de J. F. Alcina, Barcelona 1990.
- Clarke, M. L., *Rhetoric at Rome. A Historical Survey*, Londres i Nova York, 1996(3).
- Cohen, J. (i altres), *Investigaciones retóricas II*, Barcelona, 1982.
- Curtius, E. R., *Literatura europea y Edad Media latina*, Mèxic-Madrid, 1984(4).
- Dubois, J. (i altres), *Rhétorique générale*, París 1970.
- Estébanez Calderón, *Diccionario de términos literarios*, Madrid 1999.
- Fontanier, P., *Les figures du discours*, París, 1977.
- Hernández Guerero, J. A. – García Tejera, M. C., *Historia breve de la retórica*, Madrid 1994.
- Kennedy, G. A., *The Art of Persuasion in Greece*, Princeton, 1963.
- Id., *The Art of Rhetoric in the Roman World*, Princeton, 1972.
- Id., *Classical Rhetoric and its Christian and Secular Tradition from Ancient to Modern Times*, Londres, 1980.
- Lausberg, H., *Elementos de retórica literaria*, Madrid, 1975.
- Lausberg, H., *Manual de retórica literaria*, Madrid, I 1966, II 1967, III 1968.
- Lázaro Carreter, F., *Diccionario de términos filológicos*, Madrid, 1971.
- Marchese, A., - Forradellas, J., *Diccionario de retórica, crítica y terminología literaria*, Barcelona, 1986.

- Medina, J., *L'art de la paraula*, Barcelona, 2000.
- Morier, H., *Dictionnaire de poétique et de rhétorique*, París 1981(3).
- Mortara Garavelli, B., *Manual de retórica*, Madrid, 1991.
- Murphy, J. J., (ed.), *Sinopsis histórica de la retórica clásica*, Madrid, 1989.
- Oriol Dauder, J. A., - Oriol Giralt, J., *Diccionari de figures retòriques*, Barcelona 1995.
- Parramon i Blasco, J., *Diccionari de poètica*, Barcelona 1998.
- Platas Tasende, A. M., *Diccionario de términos literarios*, Madrid, 2000.
- Plebe, A., *Breve storia della retorica antica*, Milà, 1961.
- Rico Verdú, J., *La retórica española de los siglos XVI y XVII*, Madrid, 1973.
- Spang, K., *Fundamentos de retórica literaria y publicitaria*, Pamplona, 1991(3).
- Suhamy, H., *Les figures de style*, París, 1981.

